

Cartea de știință

CÎND ȘTIINȚA ÎNȚÎLNESTE RELIGIA

Tiberiu BRĂILEAN

Convorbiri literare, nr. 1, ianuarie 2010

Editura Curtea Veche din București publică de câțiva ani, în cadrul Colectiei „Știință și Religie”, coordonată de Basarab Nicolescu și Magda Stavinschi, o serie de lucrări care, după cum susțin editorii, „se adresează tuturor celor care doresc să exploreze potențialitatea unui nou sistem de valori fundat pe dialogul transdisciplinar dintre știință și religie”. Dintre lucrările apărute până acum în această interesantă colecție reținem câteva: John D. Caputo, Gianni Vattimo, *După moartea lui Dumnezeu*; John Polkinghorne, *Quarci, haos și creștinism. Întrebări pentru știință și religie*; Thierry Magnin, *A deveni tu însuți în lumina științei și a Bibliei*; Niels Henrik Gregersen, *Dumnezeu într-o lume evoluționistă*; Robert Pollack, *Credința biologiei și biologia credinței*; Cătălin Mosoia, *În dialog cu...despre știință*

și religie; Basarab Nicolescu (ed), *Moartea astăzi*; Basarab Nicolescu, Magda Stavinschi

(ed.), *Science and Orthodoxy, a Necessary Dialogue*; Magda Stavinschi (ed),

Perspective românești asupra științei și teologiei; Basarab Nicolescu, Magda Stavinschi (ed), *Transdisciplinarity in Science and Religion*; Andrew Newberg, Eugene d'Aquili, Vince Rause, *De ce Dumnezeu nu va dispărea niciodată?*; Ian G. Barbour, *Cînd știința întâlnește religia. Adversare, străine sau partenere*, apărută în traducerea lui Victor Godeanu, în 2006, lucrare pe care ne propunem să o prezentăm în continuare.

Autorul prezintă patru viziuni asupra științei și religiei: conflictul, independența, dialogul și integrarea, prin prisma cărora analizează o serie de teme importante, cum ar fi: creația, implicațiile fizicii cuantice, evoluția, genetica, neuroștiința și natura umană, Dumnezeu și natura. Dar mai întâi el prezintă evoluția raporturilor dintre cele două mari căi de cunoaștere, începînd din secolul al XVII-lea, cînd majoritatea fondatorilor revoluției științifice, în calitate de buni creștini, erau convinsi că nu studiază altceva decît opera Creatorului. Un secol mai tîrziu, cea mai mare parte a oamenilor de știință continuau să creadă într-un Dumnezeu creator, dar nu mai considerau că intervenția sa continuă în lume și în viața omului. Ei bine, în secolul al XIX-lea deja putem vorbi despre o ruptură, mulți oameni de știință manifestîndu-se cu ostilitate față de religie, cu toate că însuși Darwin susținea că procesul evoluției fusese proiectat tot de Dumnezeu. Descoperirile științifice din secolul al

XX-lea au repus în discuție multe idei religioase clasice, reprezentanții științei reformulând concepte vechi și abandonând aproape complet tradiția și doctrinele sale.

În noul mileniu, știința și religia tind să se regăsească, ele nu mai sunt percepute ca inamici, ordinea și sensul se întîlnesc, chiar dacă unii mai continuă lupta. Unii le consideră complementare, alții caută forme de parteneriat sau de colaborare, în încercarea de a găsi răspunsuri la marile întrebări. Pe de o parte și teologii au reformulat percepțiile despre Dumnezeu și natura umană, adaptându-le la spiritul veacului și ținînd seama de descoperirile științei, rămînînd desigur fideli mesajului central al religiei, pe de altă parte, tot mai mult, oamenii de știință realizează faptul că nu pot oferi singuri marile răspunsuri și caută dialogul.

De pildă, astronomii au oferit argumente convingătoare privind Big-Bang-ul și expansiunea rapidă a universului, plasînd începuturile acestuia acum aproximativ 15 miliarde de ani. Se acceptă notiunea de infinit, se vorbește chiar despre un univers oscilant, pulsant, sau despre o multitudine de universuri și de dimensiuni ale spațiului. Dar legile fizicii nu pot explica de ce s-a produs totul astfel. Teistul vede evenimentul ca un moment al creației și ca început al timpului. Oricum, în interpretarea istoriei cosmice, religia și știința trebuie să se întîlnească.

Fizica clasică s-a dovedit deterministă și reductionistă. Dimpotrivă, fizica cuantică e holistică și acceptă incertitudinea. Lumea cuantică e impredictibilă, plină de interconexiuni și ne dezvăluie limitările cunoașterii umane. Teistii pun nedeterminările fizicii cuantice în seama lui Dumnezeu, iar orientalii găsesc în holismul cuantic o recunoaștere a credinței lor în unitatea fundamentală a tuturor lucrurilor. De asemenea, alte aspecte privitoare la timp, cauzalitate și natura realității i-au apropiat în dialog pe oamenii de știință și pe teologi, ca și pe filosofi.

De asemenea există teologi și oameni de știință care au reușit să împacă credința în Dumnezeu cu evoluția speciilor. Știința a studiat mult complexitatea sistemelor și capacitatea lor de autoreglare, rolul informației în acest sens, cu precădere în biologia moleculară și în dezvoltarea embrionară și au ajuns la concluzia că natura relațiilor este mai importantă decît materia în care acestea se exprimă. Teologii au depășit și ei viziunile unui univers static, ale unei naturi statice, acceptînd ideea unui univers dinamic, creat continuu de Dumnezeu, care îl și transcende. Sîntul Duh este, potrivit Bibliei, forța divină activă atît în natură cît și în viața omului.

Studiile științifice au arătat că și moștenirea genetică influențează o parte semnificativă a comportamentului nostru, ca și anumite facultăți mentale, deducîndu-se de aici faptul că libertatea umană este o iluzie. Dar nu totul depinde totuși doar de gene și neuroni. Așa cum arată autorul, „Dependența vieții mentale și spirituale de procesele biologice repune în discuție problema dualismelor tradiționale corp-suflet și materie-minte. Atît oamenii de știință, cît și teologii sunt preocupați să elaboreze teorii ale eului întrupat social, care să fie compatibile cu descoperirile neuroștiințelor și ale antropologiei și, de asemenea, cu viziunea biblică privind persoana ca sinteză a gîndirii, simțirii, voinței și acțiunii” (p. 11).

Lumea pare guvernată de legi științifice. E oare posibil ca Dumnezeu, care a creat lumea, să o lase să evolueze independent? Greu de crezut. Tradiția susține că Dumnezeu a făcut și legile naturii și intervine în lume în conformitate cu acestea. Dar atunci mai există libertate? Apoi, cum se explică prezența răului și a suferinței? Unii teologi invocă o autolimitare a lui Dumnezeu. Alții au recurs la concepte aparținînd științei moderne, explicînd faptul că Dumnezeu comunică informație și determină de fapt toate nedeterminările. Au rezultat astfel lucrări născute din colaborarea între teologi și oameni de știință, care se bazează atît pe experiența religioasă cît și pe descoperirile științei, cum e și cea de față.

Autorul este convins că dialogul și integrarea sunt căi promițătoare pentru viitorul reflexiei religioase și a celei științifice, venind să înlocuiască separarea și conflictul. Toate

modelele filosofice sunt limitate si partiale. Lumea e diversă, iar căutarea coerentei nu tebuie să ducă la eludarea diferentelor. Folosirea mai multor modele ne poate tine departe de idolatrie, dar tot nu oferă întreaga cunoastere. Dumnezeu este o cauză a cauzelor, dar o cauză descendentă. Pînă la urmă taina sa si taina căilor sale nu pot fi deslusite decît în rugăciune.

Tiberiu Brailean